

UTILIZAREA REZULTATELOR INVESTIGAȚIILOR SPECIALE ÎN PROBATORIUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

*Conf. univ. dr. Boris GLAVAN,
Conf. univ. dr. Alexandru CICALA*

Abstract

The use of the results of the special investigation activity in the criminal evidence is a very topical subject in the context of the legislation of the Republic of Moldova. Extensive legal reforms aimed at the system of regulation of special investigative activity have focused significantly on solving the problem of integrating these results into the evidentiary process. The study highlights the new criminal policy regarding the use of the results of special investigative activity, according to which only the results obtained during the procedural phase of the criminal investigation can be considered evidence. The paper brings solid arguments for improving the legal provisions related to the use of the results of the special investigative activity in the criminal probation of Republic of Moldova.

Keywords: *special investigative activity, special investigative measures, criminal trial, criminal investigation, evidence, evidentiary procedure.*

Introducere

Activitatea specială de investigații este un concept elaborat în ideea realizării obligațiunii pozitive a statului de a garanta și proteja valorile constituționale prin forțe, mijloace și metode speciale aplicate prioritar în mod confidențial sau secret. Privită prin prisma caracterului intruziv și netransparent, activitatea specială de investigații se subsumează prevederilor art. 54 din Constituția Republicii Moldova, conform căruia exercițiul unor drepturi poate fi restrâns, în anumite circumstanțe și pentru realizarea anumitor scopuri comune precum asigurarea securității naționale, ordinii publice, prevenirea tulburărilor în masă și a infracțiunilor, protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale. Probabilitatea înaltă ca organele abilitate ale statului să comită abuzuri impune necesitatea căutării unor garanții fiabile și suficiente în același timp.

Eficiența investigațiilor speciale se află în legătură directă cu calitatea cadrului normativ menit să reglementeze relațiile sociale care apar în procesul realizării acestei activități. Reprezentând, după conținut, raporturi sociale din diverse domenii - relevarea și prevenirea criminalității, descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor dispărute fără urmă, a celor care se sustrag de la urmărirea penală sau

de la judecată, se ascund de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, se eschivează de la executarea pedepsei sau au evadat din locurile de detenție, colectarea informațiilor privind posibilele fapte sau evenimente care ar putea periclita ordinea publică sau siguranța în locurile de detenție, asigurarea protecției martorilor, a altor participanți la procesul penal și a subiecților activității speciale de investigații, precum și raporturi sociale de drept procesual penal – activitatea specială de investigații suscită polemici cu privire la autonomia sistemului normativ de reglementare a respectivelor raporturi sociale.

Dificultățile de soluționare a problemei utilizării rezultatelor obținute prin activitatea specială de investigații au condus, prin reforma din 2012, la scindarea formală a sistemului normativ după criteriul „în cadrul” și „în afara” procesului penal, ulterior fiind promulgate mai multe legi menite să reglementeze aplicarea potențialului investigațiilor speciale în vederea realizării unor sarcini specifice.

Modificările aduse cadrului normativ în 2023 au produs disensiuni între reglementările activității speciale de investigații incluse în Codul de procedură penală și cele incluse în Legea nr. 59/2012, anterior această din urmă lege îndeplinind funcția de lege de bază în reglementarea investigațiilor speciale. Aceste metamorfoze în reglementarea juridică a activității speciale de investigații creează dificultăți de înțelegere și aplicare unitară a acestui concept, context în care se impune necesitatea inițierii unor cercetări menite să aducă lumină pe segmentul politicii de reglementare a conceptului discutat, inclusiv pe cel al utilizării rezultatelor obținute în urma realizării acestora.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, gramaticală, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (legislația națională și din străinătate, literatura de specialitate) sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Rezultate obținute și discuții

Elucidarea problemelor legate de valorificarea și utilizarea rezultatelor obținute prin instrumentarul investigativ operativ în procesul probator a fost, este și va rămâne în continuare foarte actuală atât pentru teoria activității speciale de investigații, cât și pentru cea a procesului penal. Dificultatea acestor probleme derivă din necesitatea păstrării caracterului secret al activităților speciale de investigații, găsirea modalităților de legalizare a rezultatelor acestora și transformarea informațiilor operative în probe.

Legislația Republicii Moldova a înregistrat o serie de modificări și completări normative legate de soluționarea acestor întrebări, ceea ce, pe de o parte, demonstrează actualitatea și complexitatea acestora, iar, pe de altă parte, derutează înțelegerea unitară a raportului dintre activitatea specială de investigații și procesul penal, a naturii juridice a măsurilor speciale de investigații și a rezultatelor obținute

prin realizarea acestora. Abordarea cronologică a schimbărilor textului de lege ne-ar putea ușura rezolvarea problemei supuse analizei.

Legea precedentă, Legea nr. 45/1994¹, fiind și primul act normativ menit să reglementeze investigațiile speciale², prevedea pe lângă alte oportunități, posibilitatea utilizării rezultatelor activității speciale de investigații în calitate de probe pentru cauzele penale [art. 10 alin. (1)]. Cu toate acestea, în practică existau probleme serioase care împiedicau valorificarea respectivelor rezultate în procesul probator. Chestiunea era că întreaga știință a procesului penal, decenii la rând, s-a clădit în baza unor principii care interziceau folosirea informațiilor obținute prin efectuarea măsurilor speciale de investigații în calitate de probe, iar prevederile Legii nr. 45/1994 privind valorificarea informațiilor rămâneau în afara sferei de acțiune a procesului penal. În timp ce știința căuta soluții la această problemă, în activitatea practică se aplicau diferite procedee tactice de transformare a materialelor operative în probe. Practicienii mai în vârstă cu siguranță că își mai amintesc timpurile când documentele obținute pe cale operativă și înregistrările audiovizuale erau lăsate la vedere în așa fel încât ușor și „întâmplător” să fie găsite de organul procuraturii sau al urmăririi penale. În felul acesta se legitima proveniența materialelor operative ca fiind depistate în urma cercetării la fața locului sau a percheziției.

Prin adoptarea actualului Cod de procedură penală³, legiuitorul a considerat necesar să prevadă în limitele acestui act normativ oportunitatea valorificării rezultatelor activității speciale de investigații în calitate de probe, dispunând că „datele de fapt obținute prin activitatea operativă de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin. (2), în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți autorizată de către instanța de judecată”.

Ulterioarele modificări legislative cu referire la valorificarea rezultatelor activității speciale de investigații ar putea fi interpretate în sensul că problema supusă dezbaterii nu fusese rezolvată până la capăt. Lipsa în continuare mecanismul prin care informațiile operative ar fi devenit probe, acesta, la rândul său, ar fi trebuit să includă procedura de desecretizare a materialelor obținute, transmiterea și recepționarea acestora, examinarea, selectarea informațiilor pertinente, concludente și necesare etc.

¹ Legea nr. 45 din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații, publicată în 30.05.1994 în Monitorul Parlamentului nr. 5 art. 133.

² Amintim că până în 1994 activitatea operativă/specială de investigații a fost reglementată juridic doar la nivel departamental, toate aspectele legate de realizarea acestui gen de activitate (metodele, mijloacele, procedeele tactice etc.) erau ținute în secret.

³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, publicat în 05.11.2013 în Monitorul Oficial nr. 248-251 art. 699

Prin reforma juridică din 2012, nu doar Legea nr. 45/1994 a fost substituită cu actuala Lege nr. 59/2012⁴, ci și Codul de procedură penală a fost completat cu Secțiunea a 5-a din Capitolul III intitulat „*Activitatea specială de investigații*” în care au fost incluse $\frac{3}{4}$ din totalul celor 20 de măsuri speciale de investigații prevăzute în art. 18 din Legea nr. 59/2012, încercându-se astfel să li se confere respectivelor măsuri statutul de procedee probatorii, iar rezultatelor obținute prin efectuarea acestora statutul de mijloc de probă.

Astfel, prevederile art. 93 alin. (2) CPP au fost completate cu pct. 8 conform căruia „actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele” sunt mijloace de probă. Prin „act procedural”, conform prevederilor art. 6 pct. 1 CPP se înțelege „document prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de prezentul cod, și anume: ordonanță, proces-verbal, rechizitoriu, încheiere, sentință, decizie, hotărâre etc.”.

Evident că prevederile art. 93 alin. (2) pct. 8 CPP se refereau doar la rezultatele obținute în urma efectuării măsurilor speciale de investigații incluse în Cod, or rezultatele investigațiilor speciale obținute în afara procesului penal nu erau consemnate în acte procedurale.

Legea nr. 59/2012, la acel moment, prevedea în art. 24 alin. (1) că „rezultatele măsurilor speciale de investigații pot servi... în calitate de probe dacă au fost efectuate în cadrul unei cauze penale”. Având în vedere că prin „cauză penală” se înțelegea „procesul penal desfășurat de organul de urmărire penală și de instanța judecătorească într-un caz concret referitor la una sau mai multe infracțiuni săvârșite sau presupus săvârșite” (art. 6 pct. 5 CPP), se putea crede că rezultatele obținute în baza Legii nr. 59/2012 nu puteau fi valorificate în calitate de probe în procesul penal.

Comparând prevederile art. 24 alin. (1) din Legea nr. 59/2012 și prevederile art. 93 alin. (4) CPP în redacția de până la reforma din 2023, se putea observa o anumită disonanță între acestea, or ele ar fi trebuit să conviețuiască în armonie. Prevederile art. 93 alin. (4) CPP făceau referință la rezultatele activității speciale de investigații obținute în afara procesului penal, iar prevederile art. 24 alin. (1) din Legea nr. 59/2012 menționau că doar rezultatele măsurilor speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal puteau fi valorificate ca probe. Din perspectiva Legii nr. 59/2012 și a art. 93 alin. (2) pct. 8 CPP, prevederile art. 93 alin. (4) CPP rămâneau inaplicabile. Pe de altă parte, prevederile art. 93 alin. (4) CPP se refereau la informațiile operative obținute în afara procesului penal, ceea ce implica necesitatea modificării prevederilor art. 24 alin. (1) din Legea nr. 59/2012 în corespundere cu legea procesuală.

În acest context, unii doctrinari au considerat că „legiuitorul în mod deliberat nu a eliminat art. 93 alin. (4) din prevederile Codului de procedură penală, restricția

⁴ Legea Republicii Moldova nr. 59 din 29.03.2012 cu privire la activitatea specială de investigații, publicată în 08.06.2012 în Monitorul Oficial nr. 113-118 art. 373.

urmând a fi aplicată datelor obținute prin măsurile speciale de investigații efectuate în afara cadrului procesual penal și care nu întrunesc condițiile prevăzute la art. 93 alin. 2 pct. 8 CPP”⁵.

S-a atras atenția și asupra unor inconsecvențe legislative care pot împiedica utilizarea rezultatelor activității speciale de investigații ca probe în procesul penal. Aceste inconsecvențe sunt legate de dispozițiile art. 24 alin. (2) din Legea nr. 59/2012, care prevăd că informațiile referitoare la forțele, mijloacele, sursele, metodele, planurile și rezultatele activității speciale de investigații, sunt atribuite la secretul de stat și pot fi făcute publice numai în conformitate cu Legea nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat. În plus, conform art. 7 alin. (4) lit. a) din Legea cu privire la secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008, informația privind rezultatele activităților de informații, contrainformații și operative de investigații este considerată secret de stat. Interesul cercetătorilor în acest context ar fi eliminarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații din categoria secretului de stat, fiindcă complică în mod nejustificat procesul de administrare a probelor⁶.

Doctrina de specialitate externă reflectă diferite puncte de vedere cu privire la valorificarea rezultatelor activității speciale de investigații în procesul probator. Conform primului punct de vedere, rezultatele activității speciale de investigații nu pot fi folosite ca probe în procesul penal decât în cazul în care sunt administrate și confirmate prin acțiuni de urmărire penală. Acest concept a luat naștere și s-a impus intens în perioada sovietică, după care, odată cu dezvoltarea științei și practicii, a fost distanțat, devenind un subiect de discuție controversat. Conform acestuia, rezultatele activității speciale de investigații au o natură juridică informativă de orientare. Pentru ca în baza acestora să fie obținute probe ar fi nevoie ca însuși organul de urmărire penală să întreprindă cele mai adecvate acțiuni de urmărire penală în funcție de caz. Prin urmare, efectuarea măsurilor speciale de investigații nu poate să înlocuiască înfăptuirea acțiunilor de urmărire penală. Acest punct de vedere este justificat prin faptul că măsurile speciale de investigații spre deosebire de acțiunile de urmărire penală nu au o formă prestabilită și nu sunt reglementate în detaliu de normele legale⁷.

Conform celui de al doilea concept, problema valorificării rezultatelor activității speciale de investigații în calitate de probe ține de depășirea unor stereotipuri și prejudecăți dezvoltate de știința și practica judiciară încă din perioada represiunii, impactul negativ al căreia a produs o atitudine negativă față de materialele activităților neprocesuale, iar efectele se fac simțite și în condițiile statului de drept. Ar fi

⁵ CUȘNIR, Valerii, COVALCIUC, Ion, *Abordări teoretico-normative privind măsurile speciale (operative) de investigații în probatoriul penal*, în *Studii și cercetări juridice*, Ed. 4, 22 noiembrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2021, Partea 4, pp. 105-115. ISBN 978-9975-3201-1-5.

⁶ *Ibidem*.

⁷ БЕЛКИН, Р.С. et. al. *Теория доказательств в советском уголовном процессе*. Редкол.: Жогин Н.В. et.al. 2-е изд., испр. и доп. М.: Юрид. лит., 1973. - 736 с. p. 233.

imposibil fără implicarea măsurilor speciale de investigații și cu astfel de abordări să se asigure inevitabilitatea tragerii la răspundere penală a infractorilor iscusiți⁸.

Există și viziunea conform căreia probele și rezultatele activității speciale de investigații sunt entități identice, ambele posedând aceleași caracteristici, ambele fiind informații, adică date de fapt, și prin intermediul ambelor fiind stabilite împrejurările importante pentru cauza penală⁹.

S-a menționat și faptul că rezultatele activității speciale de investigații nu pot fi echivalate cu probele, considerându-se că respectivele rezultate necesită să fie „legalizate”. Se cuvine să înțelegem și contextul în care a fost expus acest concept, în caz contrar se creează impresia că desfășurarea activității speciale de investigații în afara procesului penal este ilegală, iar rezultatele obținute sunt tot ilegale. Prin urmare, deoarece s-ar viola drepturile omului, rezultatele obținute nu ar putea fi acceptate ca probe în virtutea prevederilor art. 94 alin. (1) CPP, care interzic expres valorificarea în calitate de probe a datelor de fapt obținute prin violarea drepturilor omului¹⁰.

Atragem atenția că acest concept de „legalizare” a rezultatelor activității speciale de investigații își are originea în perioada sovietică, când acest tip de investigații era reglementat doar la nivel departamental. Respectiv, era firesc să se discute despre „legalizarea” rezultatelor activității speciale de investigații. Astăzi, situația este alta; investigațiile speciale sunt reglementate legal (Legea nr. 59/2012), deci și rezultatele obținute sunt legale, și nu mai este nevoie de o „legalizare”, iar drepturile persoanei nu sunt violate, ci restrânse în condițiile legale.

Un alt concept apropiat celui discutat se referă la transformarea rezultatelor activității speciale de investigații în probe¹¹. În acest context, s-a remarcat că procesul penal acționează ca un filtru rigid al informațiilor obținute prin metode operative de investigații de către subiecții activității speciale de investigații, iar organului de urmărire penală i se atribuie rolul de arbitru în evaluarea acestora¹². În susținerea acestui concept s-a menționat că informația obținută prin activitatea specială de investigații necesită să fie supusă verificării prin comparație cu alte informații legate

⁸ ЗАХАРЦЕВ, С.И., ИГНАЩЕНКОВ, Ю.Ю., САЛЬНИКОВ, В.П. *Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке: монография*. – М.: Норма, 2017. 400 С. ISBN 978-5-91768-538-0. p. 25.

⁹ КАРАМЫШЕВ, Д. А. *Организационно-правовой механизм обеспечения допустимости доказательств в досудебном производстве: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2009. 21 с. p. 20.

¹⁰ CUȘNIR, V., COVALCIUC, I. *op.cit.* Chișinău, 2021. p. 111.

¹¹ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Ch.: Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL). 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0, p. 168.; ГРИГОРЬЕВ, В.Н., et.al. *Справочник следователя*. М.: Эксмо. 2008. 747 с. ISBN 978-5-699-21229-3, p. 115.

¹² СУРКОВ, К.В. *Оперативно-розыскное законодательство России: пути совершенствования и развития: дис. д-ра юрид. наук*. – Москва - 1997. 433 с. С. 79–80.

de caz. Numai după aceste acțiuni se poate aprecia fiabilitatea și obiectivitatea rezultatelor activității speciale de investigații. Rezultatele activității speciale de investigații se pot dovedi a fi nesigure și incomplete, incorecte și denaturate, din cauza opiniei subiective a persoanei care a furnizat aceste informații ofițerului de investigații. Astfel, cercetătorul admite, deși cu prudență, posibilitatea utilizării în calitate de probe a rezultatelor activității speciale de investigații într-o cauză penală și propune o verificare amănunțită și minuțioasă a informațiilor obținute prin activitatea specială de investigații¹³.

Relevant este și un alt punct de vedere conform căruia rezultatele activității speciale de investigații ar trebui folosite direct, fără verificare, în calitate de probe în procesul penal. Printre argumentele invocate se menționează faptul că întreg procesul penal este construit pe principiul încrederii în metoda procesual penală de obținere a informațiilor. La rândul său, procesul penal nu este reglementat strict doar de Codul de procedură penală, ci și de alte legi, inclusiv Legea activității speciale de investigații pe segmentul investigării infracțiunilor grave. Prin urmare, nu ar exista motive serioase de a lipsi rezultatele activității speciale de investigații de încredere prin verificarea admisibilității acestora. Așa cum nimeni nu pune la îndoială admisibilitatea unei constatări tehnico-științifice sau a unui control financiar, exact la fel nu ar trebui să existe dubii nici în privința rezultatelor investigațiilor speciale. În fapt, obiectivul acestei verificări ar fi stabilirea onestității persoanelor care efectuează activitate specială de investigații și nu a rezultatelor în sine, prin urmare ar fi neclar de ce un organ, cum este procurorul sau ofițerul de urmărire penală, ar trebui să se bucure de mai multă încredere decât ofițerul de investigații¹⁴.

Fiecare dintre opiniile de mai sus exprimă o anumită parte de adevăr, dat fiind faptul că rezultatele activității speciale de investigații, inclusiv cele obținute prin efectuarea măsurilor speciale de investigații, nu sunt toate la fel, sunt diferite și respectiv aprecierea lor în calitate de probe necesită o abordare individuală. Probele obținute prin procedeele tradiționale au un grad mai ridicat de încredere comparativ cu cele obținute prin activitatea specială de investigații și, considerăm că nu este vorba aici de încrederea acordată organului care le obține, ci în însăși natura procedurii prin care acestea sunt obținute. Rezultatul chestionării, ca măsură investigativă, de exemplu, nu poate pretinde la același nivel de încredere cu rezultatul audierii, ca acțiune de urmărire penală și nu pentru că prima este efectuată de ofițerul de investigații, iar cealaltă de organul de urmărire penală sau de procuror. Ceea ce ar trebui să înțelegem este faptul că audierea se desfășoară conform unei proceduri diferite față de cea a chestionării. În cazul celei din urmă interlocutorul nu este prevenit ca și în cazul audierii că va purta răspundere penală pentru depoziii

¹³ ГРИГОРЬЕВ, В. Н. *Некоторые суждения о результатах оперативно-розыскной деятельности.* Судебная власть и уголовный процесс. 2018. nr. 2. С. 48-52.

¹⁴ АГУТИН, А.В. *Основы уголовно-процессуального доказывания в российском уголовном судопроизводстве. Монография.* М.: МАЭП, 2010,- 288 с. ISBN 5-901770-02-1 pp. 221-233.

false. Respectiv, în timpul chestionării persoana ar putea să nu spună adevărul, fiind absolut conștientă că nu va purta nici un fel de răspundere pentru cele declarate. Analizând situația din perspectiva judecătorului, considerăm că mai cu încredere vor fi apreciate declarațiile obținute prin audiere decât cele obținute prin chestionare.

În acest context, axându-se pe dispozițiile legale, profesorii V. Cușnir și V. Moraru exemplifică, menționând că rezultatele *chestionării* se supun verificării prin intermediul audierii bănuțului, învinuțului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului precum și prin alte procedee probatorii¹⁵. Este de precizat, că rezultatul chestionării în cazul dat va servi nu ca probă în procesul penal, ci ca temei pentru acțiunea de audiere a bănuțului, învinuțului, inculpatului etc.¹⁶ în cadrul cărora vor fi verificate informațiile obținute prin chestionare, iar probe vor fi datele de fapt ce se conțin în declarațiile persoanei audiate.

Prin urmare, în situația în care organele de urmărire penală administrează o probă cu încălcarea principiului loialității, afectând drepturile garantate de Convenția Europeană, iar aceste mijloace de probă conduc direct și necesar la administrarea legală a altor mijloace de probă (administrarea mijlocului nelegal fiind o condiție esențială pentru administrarea mijlocului de probă legal), acestea din urmă vor fi excluse, instanțele nefiind capabile să-și întemeieze hotărârile pe aceste probe derivate¹⁷. În acest sens, CtEDO a dezvoltat principiul „Fructele pomului otrăvit”, care impune excluderea mijloacelor de probă administrate legal, dar care sunt derivate (în strânsă legătură) din probele obținute în mod ilegal. Prin urmare, dacă sursa probantă, „pomul”, este lovită de nulitate, atunci toate probele obținute cu ajutorul ei, „fructele”, vor fi afectate similar¹⁸.

Informațiile pot fi vagi, incomplete, uneori neverificabile și pot conține o anumită cantitate de subiectivism, emanate de la sursa care le-a furnizat. În special, informațiile care provin de la o persoană confidențială sunt supuse verificării nu numai din cauza subiectivismului acesteia, ci și pentru că persoana confidențială ar fi putut fi deliberat dezinformată; pot induce în mod deliberat în eroare ofițerul de investigații etc. Informațiile operative relevante nu reflectă date de fapt, dar aceasta nu înseamnă că aceste informații nu constituie rezultatul activității speciale de investigații. De asemenea, trebuie menționat că absența unui rezultat real (de fapt)

¹⁵ DIDĂC, V., ș.a. *Tactica criminalistică. Activitatea operativă de investigații*. Chișinău: Elan poligraf, 2009. 344 p. ISBN 978-9975-66-093-8 p. 326.

¹⁶ СТЕПАНОВ, А. А., ШАНАНИН, М. Г. *Использование результатов оперативно-розыскной деятельности при производстве следственных действий: учебное пособие*. СПб., 2005. 60 с. [citat 17.06.2022]. Disponibil: https://procuror.spb.ru/izdanija/2005_02_10.pdf, p. 52.

¹⁷ Arhiva CSJ a RM. Dosarul nr.1ra-917/14. Decizia din 24 iunie 2014. [citat: 25.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2673, p. 10.

¹⁸ Cauza Gäfgen contra Germaniei. *Cererea nr. 22978/05*. Hotărârea CtEDO din 1 iunie 2010 (Strasbourg) [citat:20.10.2023]. Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-99015,§25;73;157>.

este de asemenea un rezultat, deoarece negarea informațiilor sau neconfirmarea acestora permite, de exemplu, reducerea gamei de versiuni, identificarea unor noi direcții de lucru etc. Prin urmare, atât primirea informațiilor primare, cât și respingerea lor ulterioară pot rezulta în egală măsură dintr-o investigație specială¹⁹.

Prin reforma din 2023, legiuitorul a ales să modifice prevederile art. 93 alin. (4) CPP, în sensul că, în procesul penal pot deveni probe doar rezultatele obținute prin măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul urmăririi penale și doar după verificarea lor prin mijloacele de probă prevăzute la alin. (2) al aceluiași articol. În același context, au fost modificate și prevederile art. 24 din Legea nr. 59/2012, astfel că nu se mai menționează nimic despre utilizarea rezultatelor activității speciale de investigații în calitate de probe. Singura mențiune care a mai rămas în acest articol cu referire la valorificarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații în raport cu procesul penal este că acestea ar putea să servească ca temei de sesizare a organului de urmărire penală în cazul în care ofițerul de investigații va constata o bănuială rezonabilă că se pregătește sau se săvârșește o infracțiune.

Este de observat că legiuitorul a ținut să facă o distincție clară între reglementările activității speciale de investigații incluse în Legea nr. 59/2012 și cele incluse în Codul de procedură penală. Observăm că în redacția actuală a Legii nr. 59/2012 nu se mai regăsesc sarcinile legate de prevenirea, curmarea, reprimarea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor (art. 2). Nu se mai regăsesc nici temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații în baza cărora puteau fi verificate sesizările privind infracțiunile săvârșite sau a celor aflate în faza de pregătire sau tentativă (art. 19). Aceste modificări sugerează faptul că în afara procesului penal nu se mai pot dispune măsuri speciale de investigare în vederea investigării infracțiunilor.

Deci, toate reglementările cu privire la activitatea specială de investigații legate de investigarea infracțiunilor, inclusiv în faza lor de pregătire sau tentativă sunt incluse în Codul de procedură penală. În art. 1 al Legii nr. 59/2012 s-a dispus că prezenta lege reglementează activitatea specială de investigații în afara procesului penal, ceea ce înseamnă că investigațiile speciale desfășurate în cadrul procesului penal sunt reglementate de prevederile Codului de procedură penală.

În contextul acestei noi politici de reglementare a activității speciale de investigații se înscriu și dispozițiile de valorificare în calitate de probă doar a rezultatelor obținute prin măsurile reglementate de prezentul cod. Problema este că actuala redacție a art. 93 alin. (4) CPP admite în calitate de probe doar rezultatele investigațiilor speciale obținute în limitele fazei de urmărire penală, lăsând astfel nevalorificate rezultatele măsurilor efectuate în cadrul procesului penal de dinaintea pornirii urmăririi penale, fiind vorba despre două măsuri *identificarea abonatului sau*

¹⁹ Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник / под ред. К.К. Горяйнова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. М.: ИНФРА-М, 2006. 832 с. ISBN 5-16-002437-9. p. 554.

a utilizatorului unei rețele de comunicații electronice și culegerea de informații (art. 134 CPP)²⁰.

Analiza reglementărilor actuale denotă faptul că prin efectuarea măsurilor speciale de investigații, indiferent de sediul reglementării lor juridice în Legea nr. 59/2012 sau în Codul de procedură penală, se obțin tot informații, doar că vor fi evaluate în calitate de probe numai unele dintre acestea, și anume doar cele obținute prin măsurile speciale de investigații prevăzute în Codul de procedură penală și efectuate strict în cadrul urmăririi penale.

Această concluzie rezultă din prevederile art. 93 alin. (4) CPP conform cărora „Datele de fapt obținute prin activitatea specială de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate în cadrul urmăririi penale (s. n.) și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin. (2), (s. n.) în conformitate cu prevederile legii procesuale, [...]”.

Redacția anterioară a acestei norme nu conținea expresia „în cadrul urmăririi penale”, ceea ce lăsa loc să se înțeleagă că și informațiile obținute prin măsuri speciale de investigații efectuate în afara procesului penal, adică reglementate de Legea nr. 59/2012, puteau fi valorificate ca probe.

Deci, nu este suficient ca măsurile speciale de investigații să fie reglementate de Codul de procedură penală pentru ca rezultatele acestora să fie evaluate ca probe, ci trebuie ca acestea să fie efectuate în cadrul urmăririi penale. Conform acestor prevederi, nu vor fi admise ca probe nici informațiile obținute prin efectuarea măsurilor speciale de investigații efectuate la etapa procesului penal de dinaintea pornirii urmăririi penale, adică în cadrul verificării sesizărilor despre comiterea infracțiunilor. Cele relatate sugerează ideea că măsurile speciale de investigații, chiar dacă sunt reglementate de Codul de procedură penală, nu îndeplinesc funcția de procedee probatorii.

Pentru a le conferi măsurilor speciale de investigații caracter de procedee probatorii, ar fi logic ca efectuarea lor să fie atribuită în competența organului împuternicit să administreze probele, adică a organului de urmărire penală²¹.

Prin comparație, Codul de procedură penală al României a conferit organului de urmărire penală responsabilitatea de a efectua măsuri speciale de investigații,

²⁰ Soroceanu Igor, *Urmărirea penală – fază remarcabilă a examinării cauzei în vederea stabilirii adevărului*. În: Revista Națională de Drept, nr.10-12 din 2020, pp.113-118, ISSN 1811-0770.

²¹ Soroceanu Igor, *Conținutul măsurilor speciale de investigații din domeniul rețelelor de comunicații electronice. Partea I*. În: Revista Vectorul European, nr.1 din 2022, pp. 34-38, ISSN 2345-1106 /ISSNe 2587-358X; Soroceanu Igor, *Conținutul măsurilor speciale de investigații din domeniul rețelelor de comunicații electronice. Partea II*. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Teoria și practica administrației publice”, ediția a 26-a, din 20 mai 2022, pp. 353-358, numărul total de pagini: 585, ISBN 978-9975-3542-3-3; Soroceanu Igor, *Conținutul măsurilor speciale de investigații din domeniul rețelelor de comunicații electronice. Partea III*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Integrarea europeană prin consolidarea educației, cercetării și inovației în țările Parteneriatului Estic”, din 16-17 mai 2022, pp. 250-256, numărul total de pagini: 260, ISBN 978-9975-165-23-5.

cunoscute sub denumirea de „metode speciale de supraveghere sau cercetare”. Statutul de organ de urmărire penală este extins asupra procurorilor, organelor de cercetare penală ale poliției judiciare și organelor de cercetare penală speciale (art. 55 CPP al României). În cazurile în care efectuarea unei astfel de metode necesită cunoștințe avansate, cum ar fi utilizarea diferitelor tipuri de microfoane cu fir, microemițătoare disimulate, sisteme direcționale optice sau dispozitive GPS pentru localizarea persoanelor vizate (de obicei atașate vehiculelor acestora pentru a le urmări deplasările), organele de urmărire penală pot apela la persoane cu cunoștințe specializate în domeniul respectiv pentru a oferi asistență tehnică²².

În contextul celor discutate atragem atenția asupra caracterului defectuos al construcției juridice a art. 93 alin. (4) CPP conform căreia „Datele de fapt obținute prin activitatea specială de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate [...] cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu **restricția unor drepturi și libertăți autorizată de către instanța de judecată** (s.n.)”. Problema este că și măsurile autorizate de procuror restrâng drepturile persoanei, ceea ce lasă loc să se înțeleagă că rezultatele acestora nu pot fi valorificate ca probe.

Părerea noastră este că această normă a fost gândită într-un moment în care toate măsurile erau divizate în două categorii, unele care restrâng drepturile persoanei și necesită autorizarea judecătorului și altele care nu restrâng drepturile persoanei și, respectiv, nu necesită autorizarea judecătorului. Astăzi această teorie nu mai este valabilă, fiindcă știința drepturilor persoanei a evoluat și măsurile autorizate de procuror, precum investigația sub acoperire, urmărirea vizuală, identificarea abonatului sau a utilizatorului unei rețele de comunicații electronice reprezintă ingerințe la adresa drepturilor persoanei. Concluzia ar fi că norma vizată necesită o adaptare la actuala realitate.

În concluzie, menționăm că valorificarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații a fost și rămâne în continuare o problemă foarte sensibilă pentru teoria activității speciale de investigații și a procesului penal, rezolvarea ei fiind și una din cauzele determinante ale fuziunii reglementărilor normative ale acestor două materii. Cu toate acestea, rezultatele măsurilor speciale de investigații nu ar trebui privite strict prin prisma valorificării lor în calitate de probe în procesul penal; este și acesta un aspect foarte important, însă menirea măsurilor speciale de investigații este să contribuie la realizarea scopurilor și sarcinilor activității speciale de investigații, iar rezultatele măsurilor speciale de investigații necesită întâi de toate să fie valorificate exact în aceeași direcție.

Prevederile legislației naționale denotă faptul că elementele de fapt și probele nu sunt noțiuni identice și nu ar trebui tratate ca sinonime. Prin măsurile speciale de

²² SUIAN, M. *Metode speciale de supraveghere sau cercetare*. Editura Solomon. 2021. 640 p. ISBN: 978-606-8892-82-5, pp. 80-84.
pp. 80-84.

investigații, conform actualelor reglementări, indiferent că sunt efectuate în cadrul urmăririi penale sau până la inițierea acesteia, se obțin informații, iar în calitate de probe pot fi valorificate doar cele obținute strict în cadrul urmăririi penale [art. 93 alin. (4) CPP].

Tendința actuală de perfecționare a cadrului normativ pe dimensiunea valorificării rezultatelor măsurilor speciale de investigații este îndreptată spre extinderea spectrului de destinații spre care acestea ar putea să fie utilizate [art. 24 din Legea nr. 59/2012 și art. 136 alin. (7) CPP]. Totodată se atestă și tendința de neadmitere a rezultatelor măsurilor speciale de investigații în procesul probator decât dacă acestea au fost obținute în cadrul urmăririi penale și au fost verificate prin mijloacele de probă prevăzute la art. 93 alin. (2) CPP.

În contextul celor relatate, găsim depășită formularea prevederilor art. 93 alin. (4) CPP prin care s-a stabilit admisibilitatea ca probe a datelor de fapt obținute prin activitatea specială de investigații cu restrângerea drepturilor persoanei autorizată doar de instanța de judecată. Această construcție juridică pune sub semnul întrebării valorificarea rezultatelor activității speciale de investigații, inclusiv a măsurilor speciale de investigații autorizate de procuror. Totodată, sintagma „în cadrul urmăririi penale” introdusă recent în conținutul acestui alineat schimbă esențial menirea acestei norme, dintr-un „filtru juridic” al datelor activității speciale de investigații obținute în afara procesului penal, într-un „filtru” al datelor activității speciale de investigații obținute în cadrul urmăririi penale, lăsând în același timp fără valoare probatorie rezultatele obținute prin măsuri speciale de investigații efectuate până la pornirea urmăririi penale [art. 134 alin. (2) CPP].

Propunem de *lege ferenda* substituirea sintagmei „în cadrul urmăririi penale” cu sintagma „în cadrul procesului penal” și, totodată, excluderea expresiei „cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți autorizată de către instanța de judecată” din prevederile art. 93 alin. (4) CPP.

Surse bibliografice

1. Arhiva CSJ a RM. Dosarul nr.1ra-917/14. Decizia din 24 iunie 2014. [citat: 25.10.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2673, p. 10.
2. АГУТИН, А.В. Основы уголовно-процессуального доказывания в российском уголовном судопроизводстве. Монография. М.: МАЭП, 2010,- 288 с. ISBN 5-901770-02-1
3. Cauza Gäfgen contra Germaniei. Cererea nr. 22978/05. Hotărârea CtEDO din 1 iunie 2010 (Strasbourg) [citat:20.10.2023]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-99015_§25;73;157.

4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14-03-2003. Publicat : 05-11-2013 în Monitorul Oficial nr. 248-251 art. 699
5. СТЕПАНОВ, А. А., ШАНАНИН, М. Г. *Использование результатов оперативно-розыскной деятельности при производстве следственных действий: учебное пособие*. СПб., 2005. 60 с. [citat 17.06.2022]. Disponibil: https://procuror.spb.ru/izdaniya/2005_02_10.pdf
6. CUȘNIR, Valerii, COVALCIUC, Ion. Abordări teoretico-normative privind măsurile speciale (operative) de investigații în probatoriul penal. In: *Studii și cercetări juridice*, Ed. 4, 22 noiembrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2021, Partea 4, ISBN 978-9975-3201-1-5.
7. СУРКОВ, К.В. *Оперативно-розыскное законодательство России: пути совершенствования и развития*: дис. д-ра юрид. наук. – Москва - 1997. 433 с.
8. DIDÂC, V., ș.a. *Tactica criminalistică. Activitatea operativă de investigații*. Chișinău: Elan poligraf, 2009. 344 p. ISBN 978-9975-66-093-8
9. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Ch.: Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL). 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0.
10. КАРАМЫШЕВ, Д. А. *Организационно-правовой механизм обеспечения допустимости доказательств в досудебном производстве*: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2009. 21 с.
11. Legea Nr. 45 din 12-04-1994 privind activitatea operativă de investigații. Publicată: 30-05-1994 în Monitorul Parlamentului nr. 5 art. 133.
12. Legea Republicii Moldova nr.59 din 29.03.2012 cu privire la activitatea specială de investigații. Publicat : 08-06-2012 în Monitorul Oficial Nr. 113-118 art. 373.
13. SUIAN, M. *Metode speciale de supraveghere sau cercetare*. Editura Solomon. 2021. 640 p. ISBN: 978-606-8892-82-5
14. Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник/под ред. К.К. Горяйнова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. М.: ИНФРА-М, 2006. 832 с. ISBN 5-16-002437-9.
15. БЕЛКИН, Р.С. et. al. *Теория доказательств в советском уголовном процессе*. Редкол.: Жогин Н.В. et.al. 2-е изд., испр. и доп. М.: Юрид. лит., 1973. - 736 с.
16. ГРИГОРЬЕВ, В. Н. *Некоторые суждения о результатах оперативно-розыскной деятельности*. Судебная власть и уголовный процесс. 2018. nr. 2. С. 48-52.
17. ГРИГОРЬЕВ, В.Н., et.al. *Справочник следователя*. М.: Эксмо. 2008. 747 с. ISBN 978-5-699-21229-3.
18. ЗАХАРЦЕВ, С.И., ИГНАЩЕНКОВ, Ю.Ю., САЛЬНИКОВ, В.П. *Оперативно-розыскная деятельность в XXI веке: монография*. – М.: Норма, 2017. 400 С. ISBN 978-5-91768-538-0 .

19. Soroceanu Igor, *Urmărirea penală – fază remarcabilă a examinării cauzei în vederea stabilirii adevărului*. În: Revista Națională de Drept, nr.10-12 din 2020, pp. 113-118, ISSN 1811-0770.

20. Soroceanu Igor, *Conținutul măsurilor speciale de investigații din domeniul rețelelor de comunicații electronice. Partea I*. În: Revista Vectorul European, nr.1 din 2022, pag.34-38, ISSN 2345-1106 /ISSNe 2587-358X.

21. Soroceanu Igor, *Conținutul măsurilor speciale de investigații din domeniul rețelelor de comunicații electronice. Partea II*. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Teoria și practica administrației publice”, ediția a 26-a, din 20 mai 2022, pp. 353-358, numărul total de pagini: 585, ISBN 978-9975-3542-3-3.

22. Soroceanu Igor, *Conținutul măsurilor speciale de investigații din domeniul rețelelor de comunicații electronice. Partea III*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Integrarea europeană prin consolidarea educației, cercetării și inovației în țările Parteneriatului Estic”, din 16-17 mai 2022, pp. 250-256, numărul total de pagini: 260, ISBN 978-9975-165-23-5.